

 Podkladový dokument

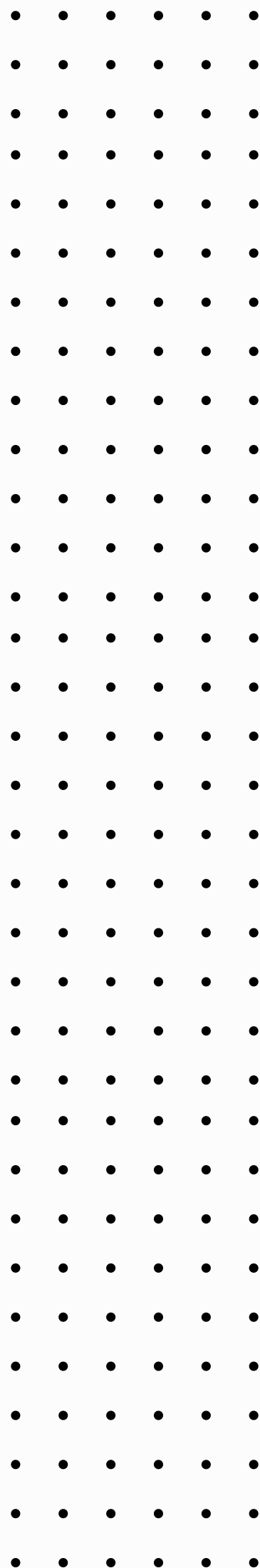
KULATÝ STŮL NÁRODNÍHO KONVENTU O EU NA TÉMA REVIZE EVROPSKÉHO ENERGETICKÉHO TRHU

Vít Havelka

Katarína Svitková

Rebeka Hengalová

b ř e z e n 2 0 2 3

O Autorech

Vít Havelka studuje doktorský program na Katedře evropských studií, IMS, Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Zaměřuje se na institucionální vztahy EU a jejích členských států, EU rozpočet, europeizaci a transformativní roli Evropské unie. Od ledna 2016 byl zaměstnán Velvyslanectvím Norského království v České republice na pozici Political Officer a od roku 2018 pracuje v Institutu EUROPEUM jako výzkumný pracovník.

Rebeka Hengalová je výzkumná pracovnice klimatického týmu Green Europe v Institutu EUROPEUM. Vystudovala mezinárodní vztahy a diplomacii na Vysoké škole ekonomické v Praze, magisterské studium socio-ekologické ekonomie a politiky absolvovala na Vienna University of Economics and Business. Její specializací byla sociální politika. V diplomové práci se věnovala české rodinné politice v kontextu firemních školek. V Institutu EUROPEUM pokračuje socio-ekologickým směrem ve výzkumném projektu dopadů dekarbonizace automobilového průmyslu na stabilitu zaměstnání pracovníků tohoto odvětví, jejich re-skilling a vliv na osobní život. Zajímá se také o evropské a státní politiky a strategie a jejich vliv na jednotlivce a trh práce.

Katarína Svitková, Ph.D., je přidruženou výzkumnou pracovnící Institutu EUROPEUM, která se zaměřuje na oblasti měst, změny klimatu, udržitelnosti a inovací. Získala doktorát v oboru mezinárodní vztahy na Katedře bezpečnostních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde se zaměřila na správu měst a politiku odolnosti měst. Vedla a podílela se na několika mezinárodních výzkumných projektech. Její monografie s názvem [Resilience and Urban Governance: Securing cities](#) vyšla v nakladatelství Routledge / Taylor and Francis v roce 2021. Katarína pracovala jako programová manažerka, výzkumná pracovnice, vysokoškolská pedagožka a konzultantka ve veřejném sektoru.

EUROPEUM

Institut pro evropskou politiku EUROPEUM je neziskový, nepolitický a nezávislý think tank, který se zaměřuje na evropskou integraci a soudržnost. EUROPEUM přispívá k posilování demokracie, bezpečnosti, stability, svobody a solidarity napříč Evropou a aktivnímu vystupování České republiky v Evropské unii. EUROPEUM provádí původní výzkum, organizuje veřejné akce a vzdělávací aktivity a formuluje nové názory a doporučení ke zlepšení domácí a evropské politiky.

Obsah

ÚVOD	4
JAK LZE HODNOTIT NÁVRH EK NA REVIZI EVROPSKÉHO TRHU S ELEKTŘINOU Z POZICE ČESKÉ REPUBLIKY?....	6
OPATŘENÍ ZAMĚŘENÁ NA OCHRANU SPOTŘEBITELE.....	8
PODPORA INVESTIC DO ZELENÝCH A BEZEMISNÍ ZDROJŮ.....	9
STABILITA SÍTĚ A PROPUSTNOST	9
SHRNUTÍ	10
JAK LZE HODNOTIT REVIZI PRAVIDEL VNITŘNÍHO TRHU SE ZEMNÍM PLYNEM V KONTEXTU ENERGETICKÉ KRIZE?.....	11
VÝVOJ BĚHEM FRANCOUZSKÉHO A ČESKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ.....	11
VÝVOJ BĚHEM ŠVÉDSKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ.....	12
ZHODNOCENÍ SOUČASNÉ PODOBY BALÍČKU	13
JAKÝM ZPŮSOBEM BY SE MĚLA EU PŘIPRAVIT NA NADCHÁZEJÍCÍ ZIMU?	14
SOUČASNÁ SITUACE V EU	14
SOUČASNÁ SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE	16
VÝHLED NA ZIMU 2023/24	16
SHRNUTÍ	17
ZÁVĚR.....	17

Úvod

Roky 2021 a 2022 představovaly šok pro evropský vnitřní trh s energiemi a obecně principy, na kterých stojí. Z důvodu kombinace různých jevů došlo k rekordnímu nárůstu ceny elektřiny a zemního plynu v EU. V rámci reakce na nastalou situaci byla během českého předsednictví v Radě EU na celkem dvou řádných a pěti mimořádných Radách pro energetiku přijata série mimořádných krizových opatření, která umožnila situaci stabilizovat.

Nyní je Evropská unie ve výrazně lepší výchozí situaci, než tomu bylo na jaře 2022. Díky kombinaci mírné zimy, opatření na koordinované plnění plynových zásobníků, snížení spotřeby a výraznému navýšení dovozu plynu z Norska, USA a od dalších partnerů dokázala Unie přestát letošní zimu bez větších problémů. I přes to však není jasné, zda se tento úspěch zopakuje i v letech 2023/24. Je nutné zavést dodatečná opatření, která se zaměří i na dlouhodobá řešení energetické krize.

Je proto dobře, že Evropská komise v této souvislosti připravila celkovou revizi trhu s elektřinou, která reflektuje jak zkušenosti z uplynulého krizového roku, tak i navýšené klimatické ambice v návaznosti na schválení klimatické části balíčku Fit for 55 během českého předsednictví.

Samotný legislativní návrh změn na trhu s elektřinou byl zveřejněn 14. března 2023 a bude následně představen Evropskou komisí na jednání energetických ministrů 28. března 2023. Ještě předtím lze také očekávat, že o něm budou hovořit lídři na jednání Evropské rady. Je tedy ideální čas na zahájení debaty, jakou budoucí podobu jednotného energetického trhu bude Česká republika prosazovat. Stejně tak je nutné se zaměřit na situaci kolem plynu, jak z hlediska transformace sítě na použití vodíku, tak zajištění jeho dostatečného množství pro následující zimu. Kromě toho probíhají v současné době další vyjednávání o úsporných opatřeních v oblasti spotřeby plynu a 28. března bude

pravděpodobně hlasovat Rada TTE o přijetí obecného přístupu k plynovému balíčku.

Z těchto důvodů se jednání Národního konventu o EU zaměří na následující otázky:

1. **Jak lze hodnotit návrh EK na revizi evropského trhu s elektřinou z pozice České republiky?** Evropský trh s elektrickou energií byl po velkou část své existence stabilní a podporoval výstavbu vyváženého energetického mixu spolu s rozvojem OZE. V srpnu 2022 došlo ale k masivnímu nárůstu ceny elektřiny. Nyní představila Evropská komise svůj první návrh na revizi trhu tak, aby k podobné situaci v budoucnosti nedošlo a zároveň nebyla ohrožena snaha o přechod na bezemisní zdroje energie v EU.
2. **Jak lze hodnotit revizi pravidel vnitřního trhu se zemním plynem v kontextu energetické krize?** Evropská unie bude ve střednědobém horizontu stále potřebovat plyn jako jeden z přechodových zdrojů pro výrobu elektřiny a vytápění. Jeho dostatek a přijatelná cena bude zásadní pro evropskou ekonomiku. Jak nyní hodnotit projednávanou legislativu v kontextu ruské invaze na Ukrajinu?
3. **Jakým způsobem by se měla EU připravit na nadcházející zimu?** Oproti pesimistickým predikcím se EU nakonec letošní zimu podařilo zvládnout bez větších potíží. Zároveň s tím můžeme od přelomu roku pozorovat postupné snižování ceny zemního plynu. Přesto doposud není jisté, že Evropa bude mít plyn v zimě 2023/24 dostatek. Je třeba zachovat stávající mimořádná opatření, či přijmout dodatečná? Jak lze zhodnotit dosavadní snižování spotřeby, posilování diverzifikace přepravních cest a posilování odolnosti energetického systému?

Jak lze hodnotit návrh EK na revizi evropského trhu s elektřinou z pozice České republiky?

Společný evropský trh s elektřinou od svého vzniku až do ruské války na Ukrajině v únoru 2022 zajišťoval stabilní a konkurenceschopné dodávky energie v rámci EU. V loňském roce jsme však měli možnost sledovat zásadní výkyvy v cenách elektrické energie, což se posléze projevilo i v cenách pro koncové zákazníky a evropský průmysl. Do jisté míry se dá říct, že současná energetická krize odhalila limity designu, na kterém evropský obchod s elektřinou stojí.

Hlavním principem trhu s elektřinou je, že veškerá elektřina se obchoduje v jednom balíku, přičemž celkovou cenu za veškerou dodanou energii určuje nabídka tzv. marginálního zdroje. Je tomu z toho důvodu, že elektřinu nelze v současné době skladovat ve větším množství, a tak je třeba ji přímo spotřebovat. V loňském roce, kdy jsme byli svědky extrémně vysokých cen plynu, tento zdroj představoval závěrnou elektrárnu a neúměrně zvyšoval ceny elektrické energie bez ohledu na jejich původ. Důležité je zdůraznit, že tento systém fungoval poměrně efektivně v období, kdy nedocházelo k výpadkům velkých zdrojů (viz francouzské jaderné elektrárny) a zároveň cena nejdražšího zdroje, tedy v tomto případě plynu, byla stabilní a relativně nízká.

Vzhledem k extrémně vysokým cenám elektřiny bylo nutné přistoupit ke krizové a dočasné regulaci trhu. Během českého předsednictví bylo v této souvislosti přijato mimořádné nařízení Rady, které defacto zajistilo zastropování zisků z prodeje elektrické energie na 180 EUR/MWh u inframarginálních zdrojů, tedy uhlí, obnovitelných zdrojů a jaderných elektráren. Zároveň bylo povoleno zavést dodatečné daně z neočekávatelných zisků na úrovni národních států (tzv. windfall tax). Veškeré zisky z tohoto mechanismu a daní musely být následně použity

na národní programy podpory koncových zákazníků a malých a středních podniků (dále také SMEs).¹

Zvolený krok ale představoval pouze krátkodobé řešení. Jeho účelem bylo regulovat trh s elektřinou tak, aby se omezily jeho dopady na sociální smír. Proto předsedkyně Evropské komise von der Leyen ve svém projevu o stavu Unie oznámila, že Evropská komise připraví revizi trhu s elektřinou, která by měla být zaměřena na dlouhodobější řešení. K jejímu konkrétnímu představení došlo 14. 3. 2023, přičemž první debata o návrhu by měla proběhnout během zasedání Evropské rady a Rady EU v březnu 2023. V době psaní tohoto textu bohužel nebyly známé závěry těchto jednání a není tedy možné komentovat další vývoj projednávání legislativního balíčku.

Samotný návrh Evropské komise vychází ze dvou základních principů²: 1) zajištění cenové stability elektrické energie pro koncové zákazníky; 2) větší podpora budování bezemisních zdrojů a dekarbonizace evropské energetiky. Snahou je, aby změna designu fungování trhu mimo jiné neohrozila závazky vyplývající z Pařížské klimatické dohody, závazky plnění emisních cílů EU v podobě Fit for 55 a Evropského klimatického zákona. V případě schválení by pak celý balík měl novelizovat tři legislativní texty – nařízení o elektrické energii (Electricity Regulation³), směrnici o elektřině (Electricity Directive⁴) a nařízení REMIT.⁵

¹ https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/action-and-measures-energy-prices_en

² Další informace k návrhu je možné nalézt zde:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_23_1591

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019R0943>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L0944>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011R1227>

Opatření zaměřená na ochranu spotřebitele

Za účelem zajištění větší finanční stability a informovanosti koncových zákazníků by nově měli mít velcí dodavatelé povinnost nabídnout zájemcům o dodávky elektřiny dlouhodobé fixní kontrakty. Tedy nikoliv pouze smlouvy s dynamickou cenou či spotové produkty. Zároveň by měli dodavatelé podrobně informovat své potenciální zákazníky o výhodách a úskalích jednotlivých forem kontraktů. Toto by do jisté míry mělo řešit situaci, která vznikla v minulém roce, kdy se ukázalo, že zákazníci často nevěděli, jaký typ smlouvy mají, případně v některých oblastech měli velmi omezenou možnost uzavírat kontrakty za fixovanou cenu.

Druhým zásadním opatřením na ochranu malých spotřebitelů a SMEs je možnost států použít v případě velkého zdražení elektřiny regulované ceny omezené na maximálně 80 % průměrné předchozí spotřeby za posledních 5 let. Ke spuštění této ochrany by mělo dojít poté, co Evropská komise v závislosti na průběžném a očekávaném vývoji cen na trhu vyhlásí stav energetické nouze. V neposlední řadě by měly mít běžní spotřebitelé možnost sdílet elektrickou energii vyrobenou z vlastních obnovitelných zdrojů se sousedy bez nutnosti zakládat tzv. "energetická společenství". Limitem by zde mělo být maximálně 100 MWh instalovaného výkonu.

Kromě toho by měly členské státy zavést dodatečná pravidla, jakým způsobem dodavatelé nakupují elektřinu od výrobců. Měl by být zaveden nový rámec, který by požadoval po dodavatelích větší část portfolia zafixovat v dlouhodobých kontraktech (Power Purchase Agreements, dále také PPAs) či smlouvy o budoucím vyrovnání (Forward Contracts, dále také FCs). Mělo by se tak zabránit přílišnému vystavení spotovým cenám, alespoň v případě produktů s fixovanou cenou. Návrh zde přímo míří na situace podobné krachu Bohemia Energy.

Podpora investic do zelených a bezemisní zdrojů

Další částí návrhu Evropské komise na změnu trhu s elektřinou jsou opatření na podporu cenové stability pro podniky a investory do nových zdrojů. Zde návrh akcentuje především větší zapojení PPAs na nákup elektřiny i pro firmy, které by z hlediska své finanční dispozice nebyly v současné době schopny takovéto smlouvy získat. Za tímto účelem by měly členské státy vytvořit vhodné mechanismy veřejných garancí a poskytovat je komerčním zájemcům. Opatření se vztahuje pouze na případy, kdy půjde o elektřinu z bezemisních/obnovitelných zdrojů a podporované firmy budou finančně stabilní.

S tím souvisí i možnost, že by energetické zdroje vystavěné za veřejné podpory mohly nabízet svou elektřinu skrze PPA. Dokonce se navrhuje, že takovéto projekty by měly mít přednost tak, aby jejich elektřina našla přímé využití a zároveň se snížila volatilita ceny pro zákazníky.

V neposlední řadě návrh reaguje na fakt, že producenti z obnovitelných/bezemisních zdrojů, jejichž projekty byly podpořeny z veřejných peněz, zažili při loňských výkyvech cen velké neočekávané zisky. Proto by případná podpora ze strany členských států měla do budoucna určovat maximální a minimální výkupní cenu (two-way contracts for difference). Investoři do obnovitelných a bezemisních zdrojů by tak měli mít jistotu, že se jim projekt finančně vyplatí a zároveň by nadměrné zisky v případě krize mohly být použity na podporu běžných spotřebitelů.

Stabilita sítě a propustnost

Poslední důležitá část reformy se týká opatření na zajištění stability sítě v rámci předpokládaného velkého rozvoje obnovitelných zdrojů a jejich vytlačování fosilních paliv. Členské státy by tak měly do svých energetických strategií zapracovat návrhy na zlepšení schopnosti ukládání energie a vytvořit produkty na snižování případné zátěže sítě v podobě tzv. peak-shaving produktů.

Zároveň by mělo dojít k posílení kapacit nákupu napříč jednotlivými energetickými trhy (bidding zones). Toho by mělo být docíleno zaprvé vytvořením regionálních virtuálních tržišť, která by vytvářela referenční cenu elektřiny pro smlouvy o budoucím vyrovnání. Zadruhé by měli provozovatelé sítě umožnit nabízet takovéto produkty i s delším časovým rámcem na 3 roky dopředu.

Shrnutí

Celkově se dá říct, že Evropská komise se ve svém návrhu vydala cestou sice podstatných změn, ale samotný princip fungování trhu s elektrickou energií se nemění. Nadále bude fungovat dle logiky ceny určené marginálním zdrojem, dále nedošlo k oddělení cen za jednotlivé zdroje. V této souvislosti byly na podzim loňského roku například vznášeny požadavky na decoupling cen plynu a inframarginálních zdrojů. Další důležitou zprávou je snaha o zmenšení důrazu na krátkodobé kontrakty a spotové ceny. Z návrhu je vidět, že cestou k zajištění nižší volatility cen pro koncové zákazníky jsou spíše dlouhodobé kontrakty, případně hedging, než regulace prodejních cen a přepracování základních principů fungování trhu s elektřinou. Legislativa rovněž obsahuje opatření, kdy členské státy v případě vysokých cen mají možnost zasáhnout do cenotvorby a téma jaderné energetiky bylo do reformy trhu zahrnuto se stejnými podmínkami podpory jako obnovitelné zdroje.

Jak lze hodnotit revizi pravidel vnitřního trhu se zemním plynem v kontextu energetické krize?

Budoucnost evropského plynárenství je aktuálně revidována v rámci plynového balíčku v plánu Fit for 55. Plynovým balíčkem se rozumí komplexní reforma vnitřního trhu s plynem v Evropské unii. Spolu se *Strategií pro integraci energetického systému*⁶ a *Vodíkovou strategií*⁷ je součástí Zelené dohody pro Evropu. V rovině konkrétní legislativních návrhů se jedná o *Nařízení o vnitřním trhu s plynem z obnovitelných zdrojů, se zemním plynem a s vodíkem*⁸ a *Směrnici o vnitřním trhu s plynem z obnovitelných zdrojů, se zemním plynem a s vodíkem*⁹.

Hlavním cílem balíčku je revize evropského trhu se zemním plynem, zejména skrz dekarbonizaci energetického odvětví pomocí využití plynů z obnovitelných zdrojů energie (OZE), nízkoemisních plynů a budování infrastruktury pro jejich rozvod. Důraz je také kladen na snižování spotřeby zemního plynu, vytváření infrastruktury pro rozvoj spotřeby vodíku a metanu, a vznik pravidel vedoucích k posílení pozice spotřebitelů a stability dodávek energií.¹⁰

Vývoj během francouzského a českého předsednictví

Proces revizí celkového trhu s plynem v EU začal již v roce 2021 přijetím revize Směrnice a Nařízení o vnitřním trhu a přijetím strategií v balíčku Fit for 55. Revizní proces byl negativně ovlivněn ruskou válkou na Ukrajině a následnými opatřeními. Evropská komise reagovala představením strategie REPowerEU v květnu 2022, který má posílit odolnost evropské energetiky skrze urychlení přechodu na obnovitelné zdroje energie, zvýšit energetickou účinnost a snížit spotřebu

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0299&from=CS>

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0301&from=GA>

⁸ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:0c903f5a-5d8b-11ec-9c6c-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF

⁹ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2f4f56d6-5d9d-11ec-9c6c-01aa75ed71a1.0024.01/DOC_1&format=PDF

¹⁰ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15754-2022-INIT/en/pdf>

plynu, přičemž v těchto cílech předčila strategie i Fit for 55.¹¹ Specifickým záměrem bylo diverzifikovat dodavatele zemního plynu, snížit spotřebu ruského plynu o dvě třetiny do konce roku 2022, urychlit přechod na plyny vyrobené z OZE jako je zelený vodík, nahradit zemní plyn ve vytápění a výrobě elektřiny, a podpořit využití LNG a biometanu. V neposlední řadě by měl plán přispět k vytvoření koordinovaného kolektivního plnění zásobníků plynu a jeho budoucích nákupů.¹²

V kontextu posílení energetické bezpečnosti EK vydala návrh závazku členských států naplnit kapacity úložišť uskladněného plynu na 80 % do listopadu 2022. Pro nadcházející sezóny je vyžadováno naplnit 90 % kapacity k danému listopadu. Tento návrh byl přijat Radou a Evropským parlamentem v červnu 2022. Stejně tak byly přidány požadavky na certifikaci provozovatelů zásobníků na zemní plyn a udělení 100% slevy na clo při vstupu do systému skladování zemního plynu.¹³

V listopadu 2022 pak bylo přijato *Nařízení o posílení solidarity skrze lepší koordinaci nákupů plynu, výměně plynu přes hranice a spolehlivých cenových benchmarků*.¹⁴ Mimořádné ceny energií byly dočasně omezeny stanovením cenových stropů v prosinci 2022.¹⁵ Úsporná opatření jsou detailněji popsána v další otázce.

Vývoj během švédského předsednictví

Švédské předsednictví pokračovalo s revizemi plynového balíčku, Rada pro dopravu, telekomunikace a energetiku (TTE Energy) by měla přijmout obecný přístup 28. 3. 2023. Přetrvávající otázkou zůstává, zda pravidla pro rozvoj vodíkových sítí budou stejná jako pro plynovou síť a zda či do jaké míry mají

¹¹ REPowerEU cílí na snížení spotřeby zemního plynu o 155 miliard kubických metrů do roku 2030, oproti balíčku Fit for 55, který vyžaduje 100 miliard.

¹² [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729401/EPRS_BRI\(2022\)729401_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729401/EPRS_BRI(2022)729401_EN.pdf)

¹³ [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)729393](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)729393)

¹⁴ <https://euroskop.cz/2023/01/06/vysledky-ceskeho-predsednictvi-rady-v-energetice/>

¹⁵ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/tte/2022/12/19/>

členské státy poskytovat slevu na clo při distribuci plynů z OZE a nízkoemisních plynů za účelem jejich většího rozvoje.¹⁶

Zhodnocení současné podoby balíčku

Výbor ITRE Evropského parlamentu vypracoval studii¹⁷ revidovaného plynového balíčku k prosinci 2022 a zhodnotil, že balíček podporuje volnější a flexibilnější trh s plynem a dává prostor pro vznik nových trhů. Vodíkový trh je ale zatím jen politickým cílem a neexistuje pro něj aktuálně tržní poptávka. Není jasné, zda by se EU měla zaměřit nejdříve na vybudování infrastruktury pro vodíkovou soustavu nebo na vytváření tržní poptávky po něm.

Jelikož jsou součástí REPowerEU zvýhodnění pro výrobce a dovozce zeleného vodíku jen do roku 2030, nejsou současní provozovatelé elektrické a plynové soustavy motivováni provést vysoké investice do vodíkové soustavy. Další otázkou je pak to, jak se při přechodu infrastruktury ze zemního plynu na vodík vyvarovat rizikům uvízlých aktiv a zajistit, že výstavba nové infrastruktury bude co nejefektivnější.¹⁸

Klíčová bude definice nízkoemisních plynů. Balíček by podle ekologických organizací neměl pracovat s plynem z obnovitelných zdrojů energie a nízkoemisními plynem jako ekvivalentní náhradou zemního plynu, místo toho by se měl soustředit na snížení spotřeby zemního plynu na trhu a využití vodíku pouze pro kritickou infrastrukturu. Současně ale balíček nestanovuje, kde bude vodíková soustava nejvíce potřeba a nejvíce efektivní.¹⁹

¹⁶ Tyto otázky klade švédské předsednictví členskými státy v non paperu rozeslaném na začátku března 2023.

¹⁷ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/740051/IPOL_ATA\(2022\)740051_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/740051/IPOL_ATA(2022)740051_EN.pdf)

¹⁸ Ibid.

¹⁹ <https://caneurope.org/itre-gas-package-buildings/> ; <https://caneurope.org/ngo-and-stakeholder-briefing-on-the-eu-gas-package/>

Jakým způsobem by se měla EU připravit na nadcházející zimu?

Z hlediska zvládnutí nadcházející zimy bude bezesporu klíčové zajistit dostatek plynu a podpořit snížení spotřeby zemního plynu²⁰. Jedná se tedy více méně o stejná opatření jako před zimou 2022/23. Zásadním rozdílem je ale to, že Evropská unie je dnes v lepší situaci, než tomu bylo na jaře 2022.

Ruská válka na Ukrajině totiž zasáhla Evropu v pozici silné závislosti na ruských fosilních palivech. Do EU bylo z Ruska dodáváno cca 48 % její veškeré spotřeby zemního plynu²¹, přičemž některé členské státy měly podíl ruského plynu na své spotřebě téměř stoprocentní. Každé vyjádření Ruska týkající se změn v dodávkách plynu vyvolávalo výraznou volatilitu trhu. Nyní po více než roce je možné říct, že Evropská unie proběhlou zimu zvládla a černé scénáře z loňského jara se nenaplnily. EU měla během zimy plynu dostatek a zároveň se Unie prozatím vyhnula výrazným ekonomickým škodám. Velký podíl na úspěchu měly i například nové obnovitelné zdroje, kterých bylo do evropské sítě zapojeno rekordní množství.²²

Současná situace v EU

První problém závislosti na ruském plynu se podařilo do velké míry vyřešit, nyní dovoz z Ruska dosahuje přibližně 12 %.²³ Zároveň došlo k dobré integraci EU se světovým trhem LNG, což v zásadě omezilo jakýkoliv vliv Ruska na cenotvorbu plynu. Velká část dovezeného LNG se navíc kupuje na spotovém trhu a na jeho

²⁰ Evropská komise v tomto kontextu 20. 3. 2023 navrhla prodloužení krizových opatření na snížení spotřeby zemního plynu pro rok 2023-24.

²¹<https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-gas-supply/#:~:text=In%20August%202022%2C%20Russia's%20share,the%20US%2C%20Qatar%20and%20Nigeria>

²² <https://ember-climate.org/insights/research/wind-and-solar-growth-save-e12-billion-since-russia-invaded-ukraine/>

²³ Ibid.

cenu má tedy velký vliv poptávka v Asii.²⁴ Možnosti nákupu LNG a jeho cena budou silně závislé na výkonu čínské ekonomiky a pak také na schopnosti dodavatelů jako USA nebo Katar poskytnout globálnímu trhu dostatek suroviny.

V otázce naplnění zásobníků plynu je na tom Evropská unie výrazně lépe než v roce 2022. Ke konci března 2023 bylo napříč EU k dispozici cca 685 TWh, což odpovídá zhruba 60 % celkové kapacity. V polovině března 2022 přitom naplněnost dosahovala pouze 28 %.²⁵ Stalo se tomu tak díky neobvykle teplé zimě, ale i výrazně snížené spotřebě. Mezinárodní energetická agentura (IEA) udává, že se podařilo spotřebovat o 13 % plynu méně v porovnání s předchozími roky. Důležité je přitom zmínit, že se na tom nepodílel sektor výroby elektřiny, a to z důvodu velké odstávky francouzských jaderných elektráren a nedostatku vody pro vodní elektrárny.²⁶

Pozitivní je také větší propojení plynových soustav EU oproti jaru 2022. Díky rozvoji LNG terminálů v Německu a Nizozemí²⁷ jsou tak například plynovody na Pyrenejském poloostrově nepřímě propojeny s Německem a střední Evropou. Polsko zase uvedlo do provozu interkonektor s Norskem²⁸ a Slovenskem.²⁹ Díky tomu případný nedostatek plynu v EU postupně přestává mít regionální rozměr a výpadky v dodávkách bude možné lépe kompenzovat z jiných evropských regionů.

²⁴https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2023/html/ecb.ebbox202301_01~6395aa7fc0.en.html

²⁵

[https://fingfx.thomsonreuters.com/gfx/ce/dwpkdzqgzvm/EUROPE%20GAS%20INVENTORIES%20AND%20PRICE%20S%20\(MARCH%202023\).pdf](https://fingfx.thomsonreuters.com/gfx/ce/dwpkdzqgzvm/EUROPE%20GAS%20INVENTORIES%20AND%20PRICE%20S%20(MARCH%202023).pdf)

²⁶ <https://www.iea.org/commentaries/europe-s-energy-crisis-what-factors-drove-the-record-fall-in-natural-gas-demand-in-2022>

²⁷ <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=54780>

²⁸ <https://www.euronews.com/2022/09/27/baltic-pipe-norway-poland-gas-pipeline-opens-in-key-move-to-cut-dependency-on-russia>

²⁹ https://commission.europa.eu/news/inauguration-gas-interconnector-between-poland-and-slovakia-2022-08-26_en

Současná situace v České republice

Při pohledu na Českou republiku je nutné zmínit, že k 1. březnu 2023 byly zásobníky naplněny na necelých 58 %. Amper Meteo udává, že celková spotřeba plynu v ČR klesla o 19,2 % a při očištění vlivů počasí je udávaná výše úspory 12,9 %. Do jisté míry se dá říct, že na tomto výsledku se podílela i změna chování spotřebitelů.³⁰ Dle průzkumu institutu STEM deklaruje 62 % českých obyvatel, že vytápí pouze části bytu. Stejně tak dle této studie klesla průměrná teplota v obytných prostorách – 27 % respondentů vytápí maximálně na 19 stupňů, 25 % vytápí na 20 stupňů celsia. Oproti minulým létům tak došlo k výrazným změnám v chování domácností.³¹

Výhled na zimu 2023/24

Dle propočtů think tanku Bruegel budou klíčovou roli pro řádné zvládnutí zimy 2023/24 hrát dvě věci: 1) zajištění dostatku LNG; 2) velikost a typ energetických úspor. Institut zde naráží na fakt, že sektor výroby elektřiny nebyl během loňského roku schopný ušetřit žádný plyn. Zároveň cena a dostupnost LNG pro Evropu bude záležet na vývoji světové ekonomiky, především asijských zemí.

V případě výpočtu velikosti nutných úsporných opatření oproti předchozímu průměru odhaduje Bruegel potřebu snížit spotřebu plynu mezi 7 % a 26 % v závislosti na množství dodaného ruského plynu a počasí. Jejich model zároveň vychází z předpokladu, že se podaří zajistit stejné množství alternativních dodávek LNG jako v loňském roce.

V konkrétní rovině, pokud bude následující zima teplotně průměrná, bude nutné v případě udržení současných dodávek plynu přes Ukrajinu a Turkstream nutné uspořit 13 % předkrizové spotřeby. V případě, že by ruský plyn proudil do Evropy

³⁰ <https://www.ampermeteo.cz/novinky-83>

³¹ <https://www.stem.cz/cesi-vyznamne-zmenili-pristup-k-vytapeni-svych-obydli-kvuli-vysokym-cenam-mene-topili-a-polovina-omezovala-jine-vydaje/#more-7549>

pouze přes Turkstream, byl bylo nutné úspory navýšit na 17 % a v případě kompletního výpadku ruského plynu se jedná o 20 %.³²

Shrnutí

Na základě výše zmíněného je tedy nutné se ptát, zdali v loňském roce přijatá opatření byla účinná a má smysl v nich pokračovat. Tím se myslí především povinné úspory spotřeby plynu přijaté v srpnu během českého předsednictví, jejichž platnost vyprší během letošního jara.

Zároveň je nutné se zaměřit na probíhající výstavbu plynové infrastruktury v podobě LNG terminálů a interkonektorů. Dle americké Energetické informační agentury (EIA) má EU v plánu rozšířit své kapacity LNG o 34 % do roku 2024 v porovnání se situací před ruskou válkou na Ukrajině, což je poměrně vysoké číslo.³³ Zároveň ale zůstává otázkou, jestli se evropské státy chtějí vydat směrem závislosti na globálním spotovém trhu s plynem, nebo jít směrem dlouhodobých kontraktů mimo Rusko.

Závěr

Národní konvent o EU zaměřený na reformu evropského energetického trhu by se měl komplexně podívat na připravované a projednávané změny v oblasti obchodování s plynem a elektřinou. Zároveň s tím by měl zhodnotit přijatá krizová opatření v loňském roce a zdali je vhodné je udržet v současné podobě. Nadcházející zima 2023/24 bude pravděpodobně opět náročná, nicméně EU se již nachází v lepší situaci než na jaře 2022.

³² <https://www.bruegel.org/policy-brief/european-union-gas-survival-plan-2023>

³³ <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=54780>